

Nr 543

Av herr Isacson m. fl., angående samhällets service i landets glesbygder.

(Lika lydande med motion nr 675 i Andra kammaren)

Strukturomvandlingen och den därmed följande folkförflyttningen från landsbygd till städer och tätorter har fört med sig en rad svårlösta problem.

Genom befolkningens utglesning har förutsättningarna för samhällsservice försämrats i stora områden av vårt land. Då det i första hand är de yngre människorna som flyttar till städer och tätorter blir åldersfördelningen i glesbygderna alltmer ogynnsam. Kommunikationssvårigheter uppstår, järnvägar lägges ner och busslinjer drages in då trafikintensiteten sjunker så att driften inte längre är lönsam. Samhälleliga investeringar kan ofta inte göras därför att befolkningen representerar ett alltför litet skatteunderlag, och där investeringar kan göras belastar de ett litet antal kvarboende alldeles för hårt. De långa avstånden i kombination med dåliga kommunikationer medför besvär då barnens utbildning skall ordnas, då kontakter med myndigheter och serviceanläggningar av olika slag måste sökas och då de äldsta behöver tillsyn, hemhjälp och sjukvård. Det finns skäl att anta, att dessa olika sociala olägenheter i många fall påskyndar avflyttningen, även då arbetstillfällen finns i bygden, liksom det finns skäl att anta, att människor i många fall råkar ut för sociala olägenheter då de av olika anledningar inte anser sig kunna flytta från en bygd där arbetstillfällen saknas.

Enligt beslut av 1963 års riksdag kommer olika lokaliseringspolitiska medel att användas för att påverka strukturomvandlingen. Det kan emellertid inte väntas att den beslutade lokaliseringspolitiken skall medföra någon lösning av glesbygdproblemen i stort sett. Industrilokaliseringen kommer att ske till regionernas centrala orter. De nya företagen kommer i de flesta fall inte att ersätta de arbetstillfällen på nära håll som jord- och skogsbruk tidigare gett glesbygdernas invånare.

Vi vill alltså erinra om, att industrilokaliseringen väl kan bidra till att minska utflyttningen från en region, men endast i liten utsträckning till att hindra förflyttningen från glesbygder till tätorter.

Regioner med omfattande glesbygdsmråden drabbas av glesbygdens olägenheter därigenom att samhällsservice och kulturell service ställer stora

krav på kommunens samtliga eller landstingets skattebetalare. Åtgärder som vidtages för att underlätta villkoren för befolkningen i glesbygderna är alltså ett stöd åt inte bara kommuner med glesbygd utan även åt hela län och landsdelar.

Högerpartiet har tidigare framhållit att en differentiering av bensinskatten, så att drivmedelskostnaderna utjämnas mellan olika delar av landet, bör prövas i samband med beslut om en allmän lättnad av beskattningen av näringslivet. För Norrlands glesbygder, där bilen är ett oundgängligt kommunikationsmedel och där avstånden är betydande, är en dylik åtgärd av stor betydelse.

I samband med översynen av företagsbeskattningen bör också en rättvisare fördelning av kommunalskatten mellan produktions- och huvudkontorskommuner prövas. En sådan bättre kommunalskattfördelning kommer att innebära ökade resurser för några av våra glesbygdskommuner och ger dem ökade möjligheter att bygga ut servicen för sina invånare.

Utbyggnad av turistnäringen kan också medföra bättre betingelser för våra glesbygder.

Med det tidigare anförda vill vi understryka vikten av att de lokaliseringspolitiska organen beaktar glesbygdfrågorna. Problemen kommer inte att försvinna efter hand genom att glesbygderna helt avfolkas. Det kommer alltid att finnas en del människor boende i glesbygd, sysselsatta med jord- och skogsbruksnäringarna. Däremot kan utglesningen väntas fortsätta, allteftersom jord- och skogsbruket fortlöpande rationaliseras och arbetskraftsbehovet sjunker. Aldersfördelningen kan i framtiden väntas bli ännu ogynnsammare än nu. Svårigheterna att ge glesbygdernas befolkning en rimlig andel av samhällets sociala och kulturella service blir sålunda allt större.

Det är inte troligt att de åtgärder som kan behöva vidtagas rymmes inom den beslutade lokaliseringpolitiken eller över huvud taget kan inrymmas inom ett lokaliseringpolitiskt program. Speciella åtgärder måste säkerligen vidtagas för att uppfylla lokaliseringspolitikens målsättning som angetts vara »att landets tillgångar av kapital och arbetskraft skall utnyttjas till fullo och fördelas så att ett snabbt ekonomiskt framåtskridande främjas, samtidigt som det stigande välståndet fördelas på ett rättvist sätt och människorna i olika delar av landet erbjuds en tillfredsställande social och kulturell service».

Hur detta kan tänkas ske kan inte utläsas i riksdagsbeslutet om lokaliseringpolitiken. För vår del tror vi att man måste vara beredd att satsa en rimlig andel av de vinster som företagslokaliseringen, enligt den första delen av målsättningen, förmodas ge på att förverkliga den andra delen av samma målsättning. Det sistnämnda önskemålet torde nämligen inte automatiskt uppfyllas om det första förverkligas.

Problem som måste beaktas för glesbygdernas del är enligt vår mening

kommunikationsfrågorna, frågorna om samhällsservicen och de kulturella frågorna.

Kanske kan man tänka sig att samhällsorganens representanter i större utsträckning kommer ut till människorna i stället för att enskilda vid vart litet ärende skall bege sig till den centrala tätorten. Bussar, inrättade för expedition och mottagning, kan kanske tänkas i extrema glesbygder. Samma resonemang kan tillämpas på varudistributionen. Skolfrågorna är av största intresse i sammanhanget. Skolskjutsar och inackorderingsförhållanden måste prövas liksom kostnadsfördelningen mellan stat och kommun på hela skolområdet. Den kulturella servicen kan inte göras beroende av frekvens, besökarantal eller annan »lönsamhetsberäkning» då det gäller de utglesade bygdernas rättmätiga önskemål. Hälso- och sjukvården måste också sannolikt föras ut till dessa bygder i stället för att glesbygdskoncentrationen skall vara tvingade att resa långa vägar till läkare och apotek. Tillgång till social hembjälp måste ordnas. De som bor kvar i glesbygd måste kanske också beredas möjligheter att bo i »glesbygdskoncentration», en återgång till något som kan komma att likna en modern version av byarna före enskiftet osv.

Vi är självfallet inte beredda att framlägga fullständiga förslag till alla de åtgärder som kan tänkas behöva vidtagas eller beräkna de kostnader som dessa åtgärder kan medföra utan anhåller att dessa frågor görs till föremål för allsidig och förutsättningslös utredning.

Under hänvisning till det ovan anförda hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte låta skyndsamt utreda och för riksdagen framlägga förslag om vilka åtgärder som bör vidtagas för att befolkningen i landets glesbygder skall på ett rättvist sätt få del av det stigande välståndet och erbjudas en tillfredsställande social och kulturell service.

Stockholm den 26 januari 1966

Birger Isacson

Rolf Kaijser

Bertil Strandberg

Gunvor Stenberg

Ebbe Ohlsson

Lars Schött